

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В ЮРИСДИКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

КОШИНЕЦЬ Віктор Васильович - доктор юридичних наук, доцент, начальник Західного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції

ПЛЯСУН Галина - аспірант кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

УДК 343.951

DOI

На сьогодні нормативно-правове регулювання процедури примирення сторін у нашій країні наявне у багатьох юрисдикційних процесах запроваджених законодавцем, але ці норми не систематизовані, подекуди не узгоджені між собою. Тому у статті досліджуються і порівнюються із законодавством зарубіжних країн норми, що регулюють процедури примирення в юрисдикційному процесі України.

Наводяться положення міжнародних конвенцій та рекомендацій які відносяться до питання примирення сторін і ратифіковані Україною. Аналізується внесений на розгляд Верховної Ради законопроект про медіацію-№ 3504 від 19.05.2020 року, який був прийнятий за основу 15.07.2020 р. Розглядаються нормативні акти, які регламентують діяльність створеної в нашій державі Національної служби посередництва і примирення, у якій доволі широкі повноваження, і які наразі, на жаль, використовуються не в повній мірі.

Порівнюються з нашим законодавством процеси примирення, запроваджені у країнах Євросоюзу, таких як Франція і Німеччина, серед яких необхідно виокремити запроваджений підхід щодо надання пріоритету вирішення спору шляхом примирення, зокрема обов'язкової спроби примирення сторін, якому допомагає залучення посередницьких організацій, які спеціалізуються у розгляді окремих видів конфліктів.

Досвід відновлювального правосуддя, запроваджений у США, дозволяє казати про переважну необхідність особистого спілкування жертви з правопорушником, яка за загальним

правилом відбувається, за участю посередника. А також про успішну діяльність у США суспільної моделі правосуддя, яка за задумом і повинна сприяти настанню психолого-юридичного стану примирення у сторін. Як приклад можливо навести діяльність «сімейних» або «громадських» конференцій, які заміняють загальну судову процедуру, а учасниками якої стають обвинувачені і потерпілі, їх рідні і близькі, друзі.

На підставі проведеного аналізу робиться висновок щодо приділення законодавцем уваги переважно юридичної складової у регламентації примирних процесів, та залишення поза увагою психологічних чинників яким повинен відповідати процес досягнення стану примирення. А тому пропонується запозичити позитивний досвід провідних країн світу та запровадити новітні інституції які будуть допомагати досягненню реального стану примирення і взаємодіяти з усіма діючими юрисдикційними процесами.

Ключові слова: правове примирення, психологічне примирення, безконфліктний стан, примирення в юрисдикційному процесі України, досягнення примирення в зарубіжних країнах.

Вступ

Наразі у нашому суспільстві продовжується реформування та вдосконалення всіх напрямків законодавства, метою якого є наближення нормативно-правового регулювання до найкращих

європейських та міжнародних інституцій. Тому зміни, направлені на запровадження норм, які вже тривалий час успішно діють у зарубіжних країнах, притаманні всім юрисдикційним процесам нашої країни. Не минули вони і процеси, пов'язані з досягненням примирення сторін, які притаманні відновному правосуддю (розглядається законопроект «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2020 тривалий час діє Національна служба посередництва і примирення). У той же час питання поєднання психологічних та правових елементів під час досягнення примирення між сторонами, їхнього нормативного регулювання потребує додаткової уваги.

Науковому дослідженню окремих питань, пов'язаних з психолого-правовими аспектами інституту примирення, приділяли увагу такі вчені, як І. Батіста, А. Ковальчук, К. Коваль, Ю. Меркулова О. І. Озерський, В. Радіонова-Водяницька, Н. Турмина, О. Федіна, О. Черновий. Серед європейських учених, які досліджували цю тематику, необхідно виділити Л. Грінхелгу, Р. Дарендорфа, М. Райта, Р. Фишера, М. Фоллета, У. Юрі та інших.

Разом із тим дослідження та упорядкування нормативної бази здійснення процедури примирення у юрисдикційних процесах нашої країни, тим більше у поєднанні двох обов'язкових елементів досягнення безконфліктного стану, психології і права потребує дослідження, новітніх підходів і змін у законодавстві з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Постановка завдання

Метою дослідження є виокремлення та упорядкування нормативно-правового регулювання процедури примирення в юрисдикційному процесі з точки зору права та психології як двох взаємо поєднаних факторів. Проведення порівняння інституту примирення із законодавчими можливостями зарубіжних країн, за наслідками якого здійснення пропозиції щодо запозичення і запровадження найбільш вдалого досвіду у законодавство нашої країни.

Результати дослідження

Законодавець, приділивши увагу юридичним аспектом застосування процедури примирення і в деяких законодавчих актах дуже ретельно їх навівши, фактично оминув увагою питання психологічного змісту цього процесу, адже навіть якщо особа поставить підпис під документом, який затверджує примирення сторін, але не дійде до стану примирення на емоційно-психологічному рівні, про повноцінний, завершений факт примирення казати зарано. Тому на сьогодні у нашому суспільстві, за відсутності належного правового регулювання психолого-юридичного процесу примирення, його учасники вимушені керуватися не нормами права прямої дії, а типовими договорами чи кодексами, статутами поведінки, які виконуються членами суспільства переважно у зв'язку із внутрішнім почуттям обов'язку або накладенням різних санкцій. Разом з тим деякі процедури примирення, такі як укладання угод про примирення, застосовуються не в повному обсязі, а такі, як відновне правосуддя чи медіація, зустрічаються у нашому законодавстві лише в рамках пілотних проєктів чи не застосовуються взагалі. Як наслідок, наявною є загальне несприйняття, необізнаність, а в деяких випадках недовіра до процедури примирення з боку суспільства з огляду, зокрема, на неповне визначення прав та обов'язків сторін примирення, а подекуди, як правильно зазначає В.С. Балух, відсутності потенційних гарантій захисту прав його учасників, що частково пояснює низький рівень практичного застосування відповідних його способів у нашій державі [1, с. 166].

Упорядкування нормативно-правового регулювання процедури примирення в юрисдикційному процесі необхідне з огляду на різні механізми його здійснення, відмінності у реалізації та відсутності системності.

Починаючи розглядати наявні у юрисдикційних процесах нашої країни можливості щодо досягнення примирення, необхідно зазначити про наявність міжнародних документів, конвенцій, рекомендацій, ратифікованих нашою країною, і безпосередньо положень, запроваджених у чинних юрисдикційних процесах. Отже, почнемо наве-

дення нормативно-правового регулювання з актів, аналізуючи які, можливо зробити висновок про прихильність світової спільноти у закінченні конфлікту чи спору шляхом досягнення примирення сторін.

Навіть у документі, який заснував міжнародну організацію Об'єднаних Націй (далі-ООН), у ч. 1. ст. 33 Статуту ООН зазначено, що у міжнародно-правовій доктрині обґрунтовано виділяють наступні мирні засоби вирішення спорів: переговори, добрі послуги, посередництво, примирення, арбітраж [2]. А у ст. 33 Статуту ООН вказане, що Сторони, які беруть участь у будь-якому спорі, повинні перш за все прагнути вирішити суперечку шляхом переговорів, посередництва, примирення або іншими мирними засобами за своїм вибором.

З точки зору практичної складової застосування примірювальних процедур у юрисдикційних процесах необхідно зазначити Рекомендацію № R (86) 12 Комітету міністрів Ради Європи стосовно заходів про недопущення та скорочення надмірного завантаження на суди від 16 вересня 1986 р., розділ I якої зазначає про потребу сприяти, де це необхідно, примиренню сторін як поза судовою системою, так і в ході судового провадження. У п. а цього розділу визначено, що з метою примирення передбачати відповідні стимулами процедури примирення досудового провадження або інші способи врегулювання спорів поза рамками судового провадження. Також досить цікавим є положення п. с цих рекомендацій щодо обов'язковості сприяння примиренню з іншою стороною, адвокатом або іншим компетентним органом, до початку судового провадження у справі чи на будь-якому етапі такого провадження [3].

Положення Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи: № R(99) 19 державам – членам Ради, які заінтересовані в організації медіації у кримінальних справах прийняті 15 вересня 1999 року, важко переоцінити з огляду на міжнародні зобов'язання, які на себе взяла наша країна щодо впровадження медіації, наприклад, п. 5.4 Стратегії реформування судової структури, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки передбачає розширення способів аль-

тернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації.

У Рекомендації № R(99) визнається законний інтерес жертви до можливих наслідків віктимізації, інтерес до діалогу з правопорушником для отримання вибачень та певної компенсації за заподіяну шкоду. Тобто передбачена можливість чи навіть необхідність отримання вибачення з точки зору морально-емоційної складової стану жертви та сприяння в цьому професійного медіатора. Також у ч. 1 Додатку до Рекомендації N R (99) вказується, що медіація у кримінальних справах повинна мати місце тільки тоді, коли всі сторони добровільно дійшли згоди з цього приводу [4].

Слід зазначити, що досягти реального примирення сторін у кримінальних справах, на нашу думку, найважче завдання в порівнянні з іншими процесами які не стосуються скоєння злочину стосовно особи, адже у цьому випадку у потерпілої сторони у небезпеці знаходяться її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека тобто всі складові, які визначені Конституцією нашої країни найвищою соціальною цінністю. Тому після скоєння злочину стосовно неї потерпіла сторона перебуває у найвищому емоційному потрясінні, і не завжди покарання особи, яка скоїла злочин, може допомогти повністю це потрясіння подолати. З огляду на це необхідність запровадження інституту медіації і його взаємодії з юрисдикційними процесами на нашу думку, буде запорукою досягнення реального стану примирення, адже цієї інституції притаманні фактично всі його складові. Зокрема, медіація передбачає обов'язковий процес перемовин сторін за участі медіатора, позитивним результатом яких буде відновлення почуття безпеки, долання психологічних переживань за наслідком чого повинна з'явитися емоційна складова стану примирення, виникнення відчуття прощення, досягнення безконфліктного стану.

У той же час донедавна єдина норма у законодавстві нашої країни, яка регламентувала, закріплювала і взагалі надавала можливість казати про існування медіації, знаходиться в адміністративному процесу-

альному кодексі, п. 2 ч. 1 ст. 66 якого вказує, що особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору, - про такі відомості [5]. Наразі аналогічні положення додані законодавцем до п. 2 ч. 1 ст. 70 ЦПК України. Тому необхідно підтримати законодавця у прагненні запровадити окремий Закон «Про медіацію» (на сьогодні до Верховної Ради надійшов законопроект про медіацію № 3504 від 19.05.2020 року, який був прийнятий за основу 15.07.2020 р.). Норми законопроекту передбачають добровільність волевиявлення сторін медіації, що також буде сприяти досягненню психолого-правового стану примирення сторін, визначають сферу застосування медіації та вказують, що вона повинна проводитися сторонами за взаємною згодою, враховуючи принципи добровільності, конфіденційності, незалежності, неупередженості медіатора і найважливіше, на нашу думку, рівності сторін, адже без дійсного досягнення рівності у підсвідомості сторін належного примирення досягти неможливо.

Наступний блок законодавства який ми розглянемо і якому необхідно приділити найбільшу увагу, – це нормативно-правове забезпечення процедури примирення в окремих видах юрисдикційного процесу (кримінального, цивільного, адміністративного, господарського) нашої країни.

Взагалі з процесуальної точки зору щодо застосування примирення досить вдало у своєму дослідженні К. Коваль і А. Коваль навели думку М. Леоненко та А. Коцаря, які переконані, що процедура примирення має багато переваг. До них можна віднести економію процесуального часу, зменшення витрат державного бюджету, а також зменшення вірогідності процедури оскарження [6].

У кримінальному процесі спеціальні норми юридичної складової процедури примирення переважно врегульовані у главі 35 КПК України. Не зупиняючись окремо на суто правових вимогах досягнення юридичного факту примирення у вигляді рішення

суду, зазначимо положення ст. 471 КПК України, де законодавець визначив критерії за якими угода про примирення може бути складена та підписана сторонами [7].- З цих критеріїв слід звернути увагу саме на можливість визначення дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, адже у цьому випадку у потерпілого справді є можливість, крім матеріальної компенсації від підозрюваного чи обвинуваченого, отримати і моральну. Тобто законодавцем хоча і не в повній мірі, але закладена можливість для сторін вести перемовини про емоційну складову примирення.

У порівнянні з КПК України в інших процесах, правовий механізм яких не передбачає процес притягнення особи до відповідальності у вигляді позбавлення волі, критерії, за якими сторони можуть примиритися, хоча і наявні, але менш деталізовані. Так, у ЦПК України законодавець використовує термін примирення лише у ч. 5 ст. 211 зазначаючи, що під час розгляду справи по суті суд повинен сприяти примиренню сторін та у ст. ст. 240, 251, 253, у яких регламентується діяльність суду у справах про розірвання шлюбу [8].

Сутність та мета мирної угоди, яка досить схожа з угодою про примирення, позначена законодавцем у ст. 207 Гл. 5 ЦПК України. Отже, ст. 207 ЦПК України визначає, що мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У цьому випадку слід ще раз підкреслити словосполучення «взаємні поступки», адже саме завдяки цьому сторони, зрештою, можуть дійти компромісу, який і буде основою примирення. Крім того, згідно з нормою цієї ж статті сторонам під час заключення мирної угоди за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб, дозволено вийти за межі предмета спору. В цьому випадку необхідно підтримати законодавця, який, на нашу думку, з метою надання сторонам більшої варіативності під час вирішення конфлікту дозволяє не обмежуватися заявленими позивними вимо-

гами, а знаходити можливості, які не були передбачені, але могли б у кінцевому випадку задовільнити обидві сторони, дійшовши тим самим стану примирення.

Крім того, у ст. 208 ЦПК України регламентуються дії, направлені на виконання укладеної мирової угоди, та зазначаються наслідки її невиконання. Отже, згідно з ч. 1 ст. 208 ЦПК України в угоді повинні бути зазначені порядок і строк виконання умов угоди особами, які її уклали. Тому ми вважаємо, що фактична реалізація юридичної складової примірювального процесу буде не під час заключення мирової угоди, а лише після виконання її умов, після чого і настане дійсне юридичне примирення сторін.

Норми господарського процесу, які стосуються примирення, досить схожі з нормами вже наведеного громадянського процесу, а в деяких випадках фактично дублюють одна одну за змістом, маючи лише різні порядкові номери статей, якими регламентовані, а тому більш детальну увагу ми приділимо положенням КАС України. Необхідно зауважити, що у КАС України законодавець не пішов шляхом положень ЦПК і ГПК України, у яких примирення ототожнювалося з мировою угодою, а в якості підстави для врегулювання спору використовує саме термін примирення сторін.

Так, у ст. 190 КАС України вказана можливість сторін повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. У разі досягнення примирення сторони повинні підготувати про це письмову заяву, у якій необхідно викласти умови примирення і яку сторони повинні підписати. Крім того, законодавець у ч. 3 ст. 190 КАС України передбачив можливість однієї із сторін підготувати письмову заяву, виклавши у ній свої умови примирення та направити її іншій стороні, яка в разі згоди із запропонованими умовами повинна письмово це підтвердити [5]. Але, на нашу думку, з точки зору завдання досягнення не лише правового факту примирення, але і психологічного стану примирення більш доцільно сторонам все ж таки письмову заяву складати обопільно, що буде сприяти спілкуванню сторін, обговоренню умов і, як наслідок, більшої вірогідності знаходження компромісу.

Навівши та проаналізувавши наявні у юрисдикційному процесі норми, які безпосередньо відносяться до питання примирення, вважаємо за необхідне з огляду на їхню європейську спрямованість окремо навести нормативні акти, які регламентують діяльність створеної в нашій державі Національної служби посередництва і примирення (далі – НСПП), а саме: «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 07.11.2012 р. та Положення про Національну службу посередництва і примирення від 17.11.1998 р.

Зокрема ст. 15 ЗУ «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» зазначає, що до компетенції НСПП належить аналіз вимог, виявлення та узагальнення причин колективних трудових спорів (конфліктів), підготовка пропозицій для їх усунення. У Положенні про Національну службу посередництва і примирення передбачена можливість надавати посередництво під час вирішення колективного трудового спору. Це посередництво, згідно з положеннями НСПП починається із намагання експерта НСПП допомогти у встановленні контактів між сторонами колективного трудового спору. Крім того, у своїй діяльності НСПП повинна залучати висококваліфікованих фахівців та експертів, які будуть здійснювати посередництво і примирення у трудових спорах, а тому здійснює підготовку посередників та арбітрів, які будуть мати спеціальні знання та навички для вирішення таких спорів [9].

Наведений короткий аналіз законодавства з питання наявності в юрисдикційних процесах можливості досягнення реального примирення сторін надає нам підстави казати про необхідність внесення змін і доповнень у вже існуючі нормативно-правові акти та запровадження новітніх інститутів, досвід яких вважаємо за необхідне запозичити у провідних країн світу.

Як приклад наведемо деякі положення країни у якій в 1999 р. федеральний парламент прийняв законодавство, що дозволяє вводити обов'язкове судове посередництво, а саме Німеччини.

У законодавстві Німеччини, що в цивільному, що в кримінальному процесі, активно

застосовуються примірювальні процедури, направлені на закінчення ворожнечі чи конфлікту між сторонами шляхом мирного врегулювання.

Так, у § 279 ЦПК Німеччини вказане про необхідність врегулювання спору в порядку примирення шляхом укладання мирової угоди. З цією метою на будь-якому етапі провадження суд повинен намагатися знайти мирне врегулювання спору чи окремих його спірних питань. У § 155 а. КПК Німеччини вказується на обов'язок прокуратури і суду на кожній стадії провадження розглядати та досліджувати можливість досягнення компенсації між обвинуваченим і потерпілим. Але перш за все необхідно звернути увагу на норми § 223, 229 КПК Німеччини, за якими без спроби сторін у примиренні, здійсненому у спеціалізованих установах по заключенню мирових угод, визначених земельним Управлінням юстиції і офіційного визнання цією установою неможливості її досягнення у справах приватного обвинувачення, порушення недоторканності житла, образи, порушення таємниці листування, нанесення тілесних ушкоджень загрози і пошкодження речей подача заяви до суду не допускається. Аналогічна вимога діє стосовно скоєння злочинного діяння, кримінального проступку яке скоєно в стані абсолютного сп'яніння. Згідно з § 380 приватний обвинувач (за своїми повноваженнями у суді схожий на прокурора у сфері публічного обвинувачення у нашій країні) повинен спробувати примирити сторони, що полягає у його обов'язку у разі подання позову пред'явити довідку про те, що примирення не відбулося [10]. Ці положення сприяють основному, на нашу думку завданню у вигляді досягнення реального стану примирення, адже спонукають сторони до обопільної зустрічі і хоча б початку діалогу.

Крім того, до процесів примирення сторін у Німеччині залучено багато інших посередницьких організацій, перевага яких полягає у наявності спеціалізації у розгляді окремих видів конфліктів. Зокрема, у Німеччині існують організації, метою яких є вирішення спорів, що стосуються належного надання медичних послуг чи

недоліків якості або ремонту побутової техніки, автомобілів та інших засобів транспорту та інші.

Певну схожість із законодавством і примірливими процедурами, що відбуваються у Німеччині, можливо прослідкувати і в іншій провідній європейській країні Франції. На це вказує запровадження обов'язку щодо спроби примирення між собою. При цьому згідно зі ст. 127 ЦПК Франції сторони мають право примиритися протягом усього процесу у справі, при чому процес примирення може відбутися як з їхньої ініціативи так і судової. Також можливо вказати на широкі повноваження судді у питанні сприяння досягнення примирення між сторонами, наприклад, згідно зі ст. 128 ЦПК Франції суддя має право робити спробу примирення, обираючи час і навіть місце, яке вважає за необхідне [11].

Згідно зі ст. 131-5 ЦПК Франції, крім загальноприйнятих вимог, щодо добровільності, незацікавленості слід виділити вимоги, які полягають у ставленні до посередника як до порядної особи, що полягає у відсутності сумнівів у її честі і добрих звичаях [11]. А ще більш важливою умовою є необхідність володіти необхідною кваліфікацією стосовно характеру спору і довести наявність досвіду у практиці посередництва.

Як альтернатива кримінальному переслідуванню у Франції активно застосовується кримінальна медіація. Основними цілями цієї процедури є примирення сторін, відшкодування шкоди, заподіяної жертві злочину, виправлення засудженого. При цьому кримінальна медіація все ж таки має певні особливості, а тому на практиці застосовується у випадках, коли злочинні діяння не досягли так званої «точки неповернення», яка унеможлиблює примирення між сторонами. Тому законодавство Франції розглядає можливість застосування медіаційних процедур, спрямованих на примирення сторін у незначних правопорушеннях (наприклад, конфлікти між сусідами чи легкі тілесні пошкодження). І лише в разі повідомлення медіатора про відсутність шляхів у досягненні сторонами договору, прокурор Французької Республіки починає кримінальне переслідування.

З точки зору можливого запозичення досвіду у питаннях вдосконалення нормативно-правового законодавства щодо досягнення реального стану примирення між сторонами неможливо оминати процеси відновного правосуддя, запроваджені у США. Необхідно зазначити, що практично всі відновлювальні процедури США передбачають особисте спілкування жертви з правопорушником, яке за загальним правилом відбувається за участю посередника (представника органу кримінальної юстиції, медіатора або соціального працівника). Однак бувають випадки, коли одна із сторін чи обидві, не бажають зустрічатися між собою, і тоді здійснення посередництва розпочинається заочно [12].

Ще більш цікавою у контексті нашого дослідження є наявність у США суспільної моделі правосуддя, яка хоча і поєднується із загальними ідеями посередництва, взаємопов'язана із відновним правосуддям, але має цілу низку особливостей, які якраз будуть сприяти настанню психологічного юридичного стану примирення у сторін. Серед цих особливостей можна зазначити діяльність «сімейних» або «громадських» конференцій, які замінюють загальну судову процедуру, а учасниками якої стають обвинувачені і потерпілі, їх рідні і близькі, друзі, її ж правовий механізм передбачає досягнення узгодженої реакції на злочин найближчого соціального оточення сторін яка не повинна суперечити суспільним цінностям [13]. Наступна дуже важлива, на нашу думку, особливість притаманна суспільній моделі правосуддя полягає у заохоченні, наділенні правом обвинуваченого (правопорушника) і його близьких можливості пропонування у неформальній обстановці посередницьких і погоджувальних процедур взаємоприйняттого плану відновлювальних заходів з потерпілим, органами кримінальної юстиції та іншими учасниками. Також відмітимо можливість заміни необхідності засудження за вироком суду реінтеграційною церемонією повторного прийняття обвинувачених (правопорушників) в число законослухняних громадян, особливо це право використовується у справах про зло-

чини неповнолітніх, де ця можливість набуває ключового значення [14, с. 162-163].

Досить змістовно, на нашу думку, викладено сутність відновного правосуддя, під час якого сторони можуть дійти примирення у «Довіднику відновного правосуддя» за редакцією Д. Саліванна, де зазначено, що у процесі переговорів переступник детально розкриває, як він скоїв правопорушення, а найважливіше, що вказує мотиви, якими він керувався під час його здійснення, потерпілий, у свою чергу, має право розказувати про те, яка шкода йому була завдана і яке за оцінкою потерпілого, повинно бути вибачення. У завершенні переговорів усі сторони повинні досягти домовленостей про те, яким чином потерпілому буде відшкодовуватися нанесена шкода (моральна, матеріальна, фізична). У цих домовленостях повинно бути вибачення особи, яка завдала потерпілому шкоди, відновлення прав потерпілого підготовки (матеріальних та моральних завдяки наданню потерпілому різних послуг, таких як, наприклад, прибирання у його помешканні або ремонт пошкодженого майна), а також громадські роботи [15, с. 116].

Важливою є думка науковців США, яка полягає у тому, що ефективність відновного правосуддя, обумовлює зменшення повторних злочинів серед осіб, які вчинили правопорушення, а також більшою задоволеністю потерпілих від застосування відновного правосуддя, ніж від традиційного судового процесу і вказує на необхідність розвитку примірювальних процедур.

Крім того, необхідно зазначити про діяльність у США Федеральної служби посередництва і примирення (далі – FMCS), яка працює згідно з нормами федерального Закону Тафта-Гартлі 1947 року про регулювання трудових відносин та переймає деякі принципи діяльності Консультативної служби арбітражу та примирення у Великій Британії, що запроваджена у 1896 році.

Діяльність Федеральної служби посередництва полягає в основному у вирішенні трудових спорів, у чому має певні схожі риси з НСПП України. Отже, Агентство допомагає будувати кращі стосунки шляхом спільного вирішення проблем та конструктивних ре-

акцій на неминучі конфлікти. Щодо намірів FMCS вони відображені у статуті і полягають у запобіганні або мінімізовані зупинки роботи, шляхом посередницької діяльності у вирішення працівниками та керівництвом своїх суперечок. Крім того, FMCS виступає за колективні переговори, посередництво та добровільний арбітраж як найкращі процеси врегулювання питань між роботодавцями та представниками працівників та розвиває і пропагує практику вирішення конфліктів за допомогою альтернативного вирішення спорів.

Висновок

У статті ми навели норми законодавства, які регулюють проведення процедури примирення в юрисдикційних процесах та в певній мірі порівняли їх із нормами зарубіжного законодавства. Узагальнюючи проведений аналіз ми можемо підкреслити директивні моделі примирення властиві законодавству Франції та Німеччини. А також безліч правових процедур, сутність яких полягає у досягненні примирення, запроваджених у США. Як наслідок необхідно зробити висновок про недостатню увагу законодавця у регламентації і запровадження новітніх інститутів які будуть вирішувати завдання досягнення психолого-правового стану примирення. А тому законодавцю у питанні врегулювання конфлікту сторін необхідно запропонувати систематизувати вже прийняті законодавчі положення із внесенням до них необхідних змін та доповнень, та запровадити новітні інститути, що може надати змогу суспільству зрозуміти сутність та полегшити сприйняття процесу примирення, тим самим підвищуючи довіру до нього.

Література

1. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 166.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй : в Резолюції від 16 вересня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 15.03.2021).

3. Рекомендація № R (86) 12 Комітету міністрів Ради Європи відносно заходів про недопущення та скорочення надмірного завантаження на суди від 16 вересня 1986 р. URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/rek-86.doc> (дата звернення 15.03.2021).

4. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи: № R(99) 19 державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text (дата звернення 15.03.2021).

5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 15.03.2021).

6. Коваль К. П, Коваль А. К. Врегулювання кримінально-правового конфлікту. Юридичний вісник України. 2016. URL: <https://yvu.com.ua/vregulyuvannya-kryminalno-pravovogo-konfliktu/> (дата звернення: 15.03.2021).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 15.03.2021).

8. Цивільний процесуальний кодекс України від 15 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 15.03.2021).

9. «Про утворення Національної служби посередництва і примирення» Наказ Президента України від 17 листопада 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98#Text> (дата звернення 15.03.2021).

10. Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини : URL http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/BJNR195010004.html (дата звернення 15.03.2021 р.)

11. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции. Пер. с франц. В. Захватаев. Отв. ред. А. Довгерт. К. 2004. 544 с.

12. Marshall T., Merry S. Crime and Accountability: Victim/Offender Mediation in Practice. London, 1990.

13. Relational Justice Repairing the Breach /Eds J. Bunside, N. Baker. Winchester. 1994.

14. Brairhwaite J., Mugford S. Conditions of Successful Reintegration Ceremonies: Dealing with Juvenile Offenders //British Journal of Criminology. 1994. N. 34. P. 162-163.

15. См.: Bonta J., Jesseman R., Rugge T. et al. Restorative Justice and Recidivism: Promises Made. Promises Kept. Handbook of Restorative Justice. A Global Perspective / ed. by D. Sullivan, L. Tiff. L. 2006. P. 108—120.

Viktor Koshchynets, Galina Plyasun
**“LEGAL REGULATION OF THE
CONCILIATION PROCEDURE IN THE
JURISDICTION OF UKRAINE AND
FOREIGN COUNTRIES”**

At present, the legal regulation of the reconciliation procedure of the parties in our country is available in many jurisdictional processes introduced by the legislator, but these rules are not systematized, sometimes inconsistent with each other. Therefore, the article examines and compares the rules with those of the legislation of foreign countries, which govern the procedures of reconciliation in the jurisdictional process of Ukraine.

The provisions of international conventions and recommendations related to the issue of reconciliation of the parties and ratified by Ukraine are given. The draft law on mediation No. 3504 dated May 19, 2020, submitted to the Verkhovna Rada for consideration and adopted on July 15, 2020, is analyzed. The legislative instruments regulating the activity of the National Mediation and Reconciliation Service created in our country, which powers are rather wide and

are unfortunately not fully used at present, are considered.

The reconciliation processes introduced in the EU countries, such as France and Germany, are compared with our legislation, among which it is necessary to single out the introduced approach to giving priority to resolving the dispute by reconciliation, in particular, the mandatory attempt to reconcile the parties, which is helped by the involvement of mediation organizations that specialize in dealing with certain types of conflicts.

The experience of restorative justice, introduced in the United States, suggests the overriding need for personal communication between the victim and the offender, which generally takes place with the participation of a mediator. And also, about the successful operation in the United States of the social model of justice, which is designed to and must promote the psychological and legal state of reconciliation of the parties. As an example, it is possible to cite the activities of “family” or “public” conferences, which replace the general court procedure, and participants in which are the accused and victims, their relatives and friends.

Based on the analysis, it is concluded that the legislator pays attention mainly to the legal component in the regulation of reconciliation processes, and ignores the psychological factors that the process of achieving a state of reconciliation must meet. Therefore, it is proposed to borrow the positive experience of the world's leading countries and introduce the latest institutions that will help achieve a real state of reconciliation and interact with all existing jurisdictional processes.

Key words: *legal reconciliation, psychological reconciliation, conflict-free state, reconciliation in the jurisdictional process of Ukraine, achieving reconciliation in foreign countries.*